

The image features a pair of black-rimmed glasses resting on a financial report. The report contains various charts, tables, and graphs, with some elements highlighted in orange. The background is a blurred city skyline at night, with warm orange and yellow bokeh lights from buildings and streetlights. The overall color palette is dominated by blue and orange.

PAWEŁ PABIANIAK

**ANALIZA
FINANSOWA
PRZEDSIĘBIORSTWA**

**UWAGA! TO JEST TYLKO
FRAGMENT EBOOKA „ANALIZA
FINANSOWA
PRZEDSIĘBIORSTWA”**

PAWEŁ PABIANIAK

ANALIZA
FINANSOWA
PRZEDSIĘBIORSTWA

ISBN 978-83-65215-07-9

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	5
WPROWADZENIE	7
SPRAWOZDANIA FINANSOWE – ŹRÓDŁO DANYCH ANALIZY FINANSOWEJ	10
USTAWA O RACHUNKOWOŚCI	10
SKŁADNIKI SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO	13
TERMINY SPORZĄDZANIA SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO	15
BILANS	18
AKTYWA	21
AKTYWA TRWAŁE	23
WARTOŚCI NIEMATERIALNE I PRAWNE	23
ŚRODKI TRWAŁE	25
NALEŻNOŚCI	29
NALEŻNOŚCI KRÓTKOTERMINOWE	32
INWESTYCJE DŁUGOTERMINOWE	36
DŁUGOTERMINOWE ROZLICZENIA MIĘDZYOKRESOWE (W AKTYWACH)	38
AKTYWA OBROTOWE	46
ZAPASY	46
INWESTYCJE KRÓTKOTERMINOWE	48
KRÓTKOTERMINOWE ROZLICZENIA MIĘDZYOKRESOWE (W AKTYWACH)	49
NALEŻNE WPLATY NA KAPITAŁ PODSTAWOWY I LUDZIAŁY (AKCJE) WŁASNE	49
PASYWA	50
KAPITAŁ WŁASNY	52
ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	57
REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	57
ZOBOWIĄZANIA	57
ZOBOWIĄZANIA DŁUGOTERMINOWE	58
ZOBOWIĄZANIA KRÓTKOTERMINOWE	58
ROZLICZENIA MIĘDZYOKRESOWE (W PASYWACH)	59
RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT	61
WARIANT PORÓWNAWCZY RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT	64
WARIANT KALKULACYJNY RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT	71
WYNIK ZE SPRZEDAŻY I OPERACYJNY	74
WYNIK BRUTTO I NETTO	81
INFORMACJA DODATKOWA	83
ZESTAWIENIE ZMIAN W KAPITALE (FUNDUSZU) WŁASNYM	85
RACHUNEK PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH	86
SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI JEDNOSTKI	87
ANALIZA FINANSOWA	88
ANALIZA STRUKTURY I DYNAMIKI	95
ANALIZA STRUKTURY AKTYWÓW	96
ANALIZA STRUKTURY PASYWÓW	98
ANALIZA STRUKTURY RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT	101
ANALIZA DYNAMIKI (POZIOMA)	102
ANALIZA "NASZEJ FIRMY" SP. Z O.O. – DYNAMIKA I STRUKTURA RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT I BILANSU	105
ANALIZA RENTOWNOŚCI	113
RENTOWNOŚĆ SPRZEDAŻY	114

<i>MARŻA NA SPRZEDAŻY TOWARÓW</i>	116
<i>RENTOWNOŚĆ OPERACYJNA EBIT I RENTOWNOŚĆ EBITDA</i>	116
<i>RENTOWNOŚĆ BRUTTO I NETTO</i>	119
<i>RENTOWNOŚĆ MAJĄTKU</i>	120
<i>RENTOWNOŚĆ KAPITAŁU WŁASNEGO</i>	121
<i>PRÓG RENTOWNOŚCI</i>	123
ANALIZA WYDAJNOŚCI	128
<i>ANALIZA "NASZEJ FIRMY" SP. Z O.O. – RENTOWNOŚĆ I WYDAJNOŚĆ</i>	131
ANALIZA PŁYNNOŚCI	135
<i>PŁYNNOŚĆ BIEŻĄCA</i>	137
<i>PŁYNNOŚĆ SZYBKĄ</i>	138
<i>PŁYNNOŚĆ GOTÓWKOWĄ</i>	138
<i>ZŁOTA ZASADA FINANSOWANIA</i>	140
<i>KAPITAŁ PRACUJĄCY</i>	141
<i>POKRYCIE MAJĄTKU TRWAŁEGO KAPITAŁAMI STAŁYMI</i>	143
<i>RACHUNEK PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH</i>	145
<i>PRZEPŁYWY Z DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNEJ</i>	146
<i>PRZEPŁYWY Z DZIAŁALNOŚCI INWESTYCYJNEJ</i>	151
<i>PRZEPŁYWY Z DZIAŁALNOŚCI FINANSOWEJ</i>	151
<i>ANALIZA "NASZEJ FIRMY" SP. Z O.O. – PŁYNNOŚĆ</i>	154
ANALIZA SPRAWNOŚCI ZARZĄDZANIA	158
<i>ROTACJA NALEŻNOŚCI</i>	159
<i>ROTACJA ZAPASÓW</i>	163
<i>ROTACJA ZOBOWIĄZAŃ</i>	168
<i>CYKL OBROTU</i>	171
<i>ROTACJA AKTYWÓW</i>	172
<i>ANALIZA "NASZEJ FIRMY" SP. Z O.O. – ROTACJA</i>	174
ANALIZA ZADŁUŻENIA I OBSŁUGI DŁUGU	177
<i>POZIOM ZADŁUŻENIA</i>	178
<i>DŹWIGNIA FINANSOWA</i>	180
<i>POKRYCIE ODSETEK ZYSKIEM</i>	183
<i>POKRYCIE ZOBOWIĄZAŃ NADWYŻKĄ FINANSOWĄ</i>	183
<i>ANALIZA "NASZEJ FIRMY" SP. Z O.O. – ZDOLNOŚĆ DO OBSŁUGI ZADŁUŻENIA I OCENA OGÓLNA</i>	186
ANALIZA WŁAŚCICIELSKA W PRZEDSIĘBIORSTWIE	189
<i>ANALIZA DUPONT</i>	190
<i>ANALIZA EKONOMICZNEJ WARTOŚCI DODANEJ</i>	201
<i>ANALIZA "NASZEJ FIRMY" SP. Z O.O. – ANALIZA DUPONT I EVA</i>	210
ANEKSY	214
<i>ANEKS NR 1. CZYNNIK SEZONOWOŚCI I JEJ WPŁYW NA WYNIKI PRZEDSIĘBIORSTWA (NA PRZYKŁADZIE BRANŻY BUDOWLANEJ)</i>	215
<i>ANEKS NR 2. SPECYFIKA BRANŻY I JEJ WPŁYW NA WYNIKI PRZEDSIĘBIORSTWA</i>	218
<i>ANEKS NR 3. OPIS I DANE FINANSOWE „NASZA FIRMA” SP. Z O.O.</i>	220
<i>ANEKS NR 4. WARTOŚCI WSKAŹNIKÓW FINANSOWYCH „NASZA FIRMA” SP. Z O.O.</i>	230
<i>ANEKS NR 5. WYNIKI BRANŻY W KTÓREJ DZIAŁA „NASZA FIRMA” SP. Z O.O.</i>	241
<i>ANEKS NR 6. BILANS, RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT, RACHUNEK PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH WG USTAWY O RACHUNKOWOŚCI (STAN NA 31.12.2025)</i>	242

WPROWADZENIE

Tematyka poniższej książki obejmuje zaprezentowanie, w możliwie prostej i przystępnej formie, zasad i technik analizy finansowej jednostek gospodarczych. Analiza finansowa posłuży nam do zrozumienia procesów jakie zachodzą w przedsiębiorstwie oraz uchwycenia zależności między poszczególnymi wielkościami finansowymi. Jej zadaniem jest uzyskanie możliwie całościowego i syntetycznego obrazu firmy, jej stanu majątkowego i kapitałowego czy też potencjału gospodarczego rozumianego jako zdolność do generowania nadwyżek finansowych.

Co istotne, dokonanie oceny sytuacji przedsiębiorstwa pozwala poznać nie tylko obecny jej stan, ale również określić możliwe do zrealizowania kierunki rozwoju w przyszłości (przynajmniej w perspektywie krótkookresowej). Analiza jest dostarczycielem informacji dla odbiorców wewnętrznych w przedsiębiorstwie (mogą to być jego właściciele i zarządzający) a także - zewnętrznych np. banków finansujących lub jego kontrahentów, chcących ustalić stan finansów firmy, z którą współpracują lub planują nawiązać kontakty gospodarcze.

W toku analizy korzysta się z usług różnorodnych instrumentów, a dokonuje się tego w oparciu o dane rachunkowości finansowej. Stąd podział opracowania na dwie podstawowe części. W pierwszej części opisane zostaną główne źródła danych potrzebnych do analizy finansowej (czyli generalnie sprawozdania finansowe sporządzane na podstawie ustawy o rachunkowości). Czytelnik będzie mieć możliwość poznania znaczenia i treści poszczególnych pozycji składających się na sprawozdania finansowe. To z kolei stanowić będzie podstawę do zastosowania tych źródeł danych w części drugiej. W drugiej części przystąpimy do zaprezentowania głównych technik analizy finansowej. Nasza analiza obejmie podstawowe obszary badania standingu finansowego jednostki gospodarczej i będzie służyć ustaleniu kluczowych punktów przedstawiających obraz istniejącego stanu. Duża waga zostanie przypisana analizie płynności przedsiębiorstwa (w tym, strukturze przepływów pieniężnych), która powinna być istotnym obszarem zainteresowania analizy, jako zasadniczego źródła informacji o zdolności jednostki gospodarczej do generowania „czystego” pieniądza, i kierunków jego wydatkowania.

Przedstawione podejście do analizy finansowej będzie możliwie praktycznym, przy uwzględnieniu jej kluczowego celu, jakim jest poznanie standingu finansowego firmy, ale jednocześnie przy osiągalnych danych źródłowych. Praktyczne podejście

oznacza, że całemu opracowaniu towarzyszą przykłady liczbowe, które ułatwią zobrazowanie przedstawionej tematyki. Tematy ściśle poświęcone analizie finansowej będą odwoływać się do analizy przykładowej firmy, a obliczeniom liczbowym towarzyszyć będzie odpowiedni komentarz. A zatem przedstawiona teoria będzie odwoływała się do rozwiązań praktycznych co pozwoli lepiej zrozumieć prezentowane zagadnienia. W poniższym opracowaniu zajmiemy się analizą finansową jednostek gospodarczych, z wyłączeniem banków, zakładów ubezpieczeniowych czy funduszy inwestycyjnych, których rachunkowość podlega innym zasadom.

Istotnym uzupełnieniem ebooka są praktyczne narzędzia – aplikacje finansowe dedykowane dokonaniu szybkiej, a jednocześnie precyzyjnej analizy finansowej dowolnego przedsiębiorstwa, w szczególności analizy wskaźnikowej. Aplikacje występują w różnych wersjach, które mają zróżnicowany zakres informacji wejściowych oraz uzyskiwanych danych. Więcej informacji i możliwość zamówienia aplikacji znajdziecie Państwo na stronie internetowej <http://www.e-bizcom.net>.

Tymczasem zapraszam do lektury!

**SPRAWOZDANIA
FINANSOWE –
ŹRÓDŁO DANYCH
ANALIZY
FINANSOWEJ**

**USTAWA O
RACHUNKOWOŚCI**

Tematu analizy finansowej nie można przedstawiać bez omówienia podstawowych zasad prowadzenia rachunkowości, ale przede wszystkim bez poznania znaczenia wielkości finansowych, które stanowią podstawę wszelkich analiz. Przy stosowaniu metod analizy, a później interpretacji ich wyników nie można obejść się bez znajomości podstawowych wielkości finansowych. Wyjaśnieniu ich treści ekonomicznej posłuży ta część niniejszej książki.

Sprawozdanie finansowe będzie dla nas podstawą do przeprowadzenia analizy przedsiębiorstwa. Z niego czerpie się dane do przeprowadzenia analizy finansowej przedsiębiorstwa, w kolejnych jej obszarach i według poszczególnych kryteriów.

Sprawozdanie finansowe tworzy się na bazie dokonanych w ciągu odpowiedniego okresu czasu operacji księgowych (w książce będziemy opierać się na danych za okresy roczne, ale analiza może objąć praktycznie dowolny okres czasowy, w zależności od posiadanego zakresu danych). A zatem ogół księgowiań znajduje swoje syntetyczne odbicie w opracowanych – po zakończeniu okresu obrachunkowego – sprawozdaniach finansowych. Opracowania sprawozdania finansowego dokonują służby księgowe przedsiębiorstwa, po wcześniejszym przeprowadzeniu inwentaryzacji i przy zastosowaniu odpowiednich zasad wyceny.

Oczywiście ustalenie prawidłowości wyceny majątku i określenia wyniku finansowego nie należy do analityka, niemniej jednak w celu lepszego zrozumienia działań dokonywanych w trakcie późniejszej analizy, oraz poznania wielkości finansowych będących jej fundamentem, warto przedstawić zawartość poszczególnych części sprawozdania finansowego.

Zasady rachunkowości, w tym zasady sporządzania sprawozdań finansowych, określa ustawa o rachunkowości (z dnia 29.09.1994 r., z późniejszymi zmianami), którą będziemy też nazywać skrótem „uor”. Jest to podstawowy akt prawny określający zasady polskiej rachunkowości, na przestrzeni ostatnich lat często podlegający modyfikacjom, co ma na celu przybliżanie polskich zasad rachunkowości do standardów europejskich, a ściślej międzynarodowych standardów rachunkowości.

Przepisy ustawy o rachunkowości stosuje się m.in. do mających siedzibę lub miejsce sprawowania zarządu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej:

1. spółek handlowych (osobowych i kapitałowych, w tym również w organizacji) oraz spółek cywilnych, z zastrzeżeniem pkt 2, a także innych osób prawnych,

2. osób fizycznych, spółek cywilnych osób fizycznych, spółek cywilnych osób fizycznych i przedsiębiorstwa w spadku, spółek jawnych osób fizycznych, spółek partnerskich oraz przedsiębiorstw w spadku, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły co najmniej równowartość w walucie polskiej 2.000.000 EURO (wg średniego kursu NBP, na dzień 30 września roku poprzedzającego rok obrotowy),
3. przedsiębiorstw państwowych.

Tu wymieniliśmy tylko najbardziej nas interesujące w tej książce jednostki gospodarcze, natomiast zakres wszystkich jednostek, które podlegają ustawie określa precyzyjnie art. 2 ustawy o rachunkowości.

PRZYKŁAD

Pan Jan Kowalski prowadzący działalność pn. „Moja firma” w roku T prowadził rachunkowość w formie uproszczonej (w formie książki przychodów i rozchodów) i osiągnął przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych w wysokości 8.400.000 zł, tj. w przeliczeniu 2.100.000 EUR (kurs PLN/EUR na 30.09 w roku T – 4,00). Ponieważ granica 2.000.000 EUR została osiągnięta, zatem w roku T+1 pan Kowalski jest zobligowany prowadzić pełną rachunkowość (tj. na podstawie przepisów ustawy o rachunkowości).

PRZYKŁAD

Spółka „ABC” z o.o. mimo, że osiągnęła w roku T przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych w wysokości 6.000.000 zł (1.500.000 EUR), również będzie w roku T+1 prowadzić pełną rachunkowość, bo jest spółką prawa handlowego (mimo, że nie osiągnięto poziomu 2.000.000 euro).

SKŁADNIKI SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

Zgodnie z ustawą o rachunkowości sprawozdanie finansowe składa się z 3 podstawowych części (o czym mówi art. 45 ust. 2 ustawy o rachunkowości):

- bilansu (stan majątku i źródeł jego sfinansowania),
- rachunku zysków i strat (zestawienie przychodów i kosztów działalności),
- informacji dodatkowej.

Część jednostek gospodarczych sporządza dodatkowo wymienione poniżej części sprawozdania finansowego:

- zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym (art. 45 ust. 3 i art. 64 ust. 1 ustawy o rachunkowości),
- rachunek przepływów pieniężnych (art. 45 ust. 3 i art. 64 ust. 1 ustawy o rachunkowości),
- oraz sprawozdanie z działalności jednostki (art. 45 ust. 4 ustawy o rachunkowości).

Zestawienie zmian w kapitale i rachunek przepływów pieniężnych przygotowują wszystkie spółki akcyjne, a także pozostałe jednostki, które **w poprzedzającym roku obrotowym** za który sporządzono sprawozdania finansowe, spełniły co najmniej dwa z następujących warunków (art. 64 ust. 1 ustawy o rachunkowości):

- a) średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło co najmniej 50 osób,
- b) suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego stanowiła równowartość w walucie polskiej co najmniej 2 500 000 euro,
- c) przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów oraz operacji finansowych za rok obrotowy stanowiły równowartość w walucie polskiej co najmniej 5 000 000 euro.

Sprawozdanie z działalności jednostki sporządzają spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

W przypadku niektórych jednostek gospodarczych ustawa umożliwia sporządzenie uproszczonych sprawozdań finansowych tj. zawierających mniejszy zakres informacji finansowych.

Zwane są one w ustawie jednostkami mikro lub małymi. Poniżej przedstawiono

podstawowe ogólne parametry jakimi muszą się charakteryzować, żeby je przyporządkować do odpowiedniej grupy.

Jednostki mikro	Jednostki małe
1. spółki handlowe, spółki cywilne, inne osoby prawne, które w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym (a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność), nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości: a) 1 500 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego, b) 3 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy, c) 10 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty. 2. osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki cywilne osób fizycznych i przedsiębiorstwa w spadku, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie oraz przedsiębiorstwa w spadku, jeżeli przychody netto tych jednostek ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych wyniosły równowartość w walucie polskiej nie mniej niż 2 000 000 euro i nie więcej niż 3 000 000 euro za poprzedni rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych	1. spółki handlowe, spółki cywilne, inne osoby prawne, które w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy, a w przypadku jednostek rozpoczynających działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą – w roku obrotowym, w którym rozpoczęły działalność albo prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób określony ustawą, nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości: a) 25 500 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego, b) 51 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy, c) 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty. 2. osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki cywilne osób fizycznych i przedsiębiorstwa w spadku, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie oraz przedsiębiorstwa w spadku, które stosują zasady rachunkowości na podstawie art. 2 ust. 2,
osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki cywilne osób fizycznych i przedsiębiorstwa w spadku, spółki jawne osób fizycznych, spółki partnerskie oraz przedsiębiorstwa w spadku, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż równowartość w walucie polskiej 2 000 000 euro; w tym przypadku osoby te lub wspólnicy przed rozpoczęciem roku obrotowego są obowiązani, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej, do zawiadomienia o tym urzędu skarbowego, właściwego w sprawach opodatkowania podatkiem dochodowym.	

W niniejszej książce analizować będziemy dane pochodzące z pełnych sprawozdań finansowych, więc należy mieć świadomość, że dane dla jednostek małych i mikro mogą

zawierać mniejszą ilość danych, co może wiązać się odpowiednio węższym zakresem analizy finansowej.

TERMINY SPORZĄDZANIA SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

Należy dodać, że sprawozdanie finansowe musi zostać sporządzone **nie później niż w ciągu 3 miesięcy od dnia bilansowego** (art. 52 ust. 1 ustawy o rachunkowości), a także być podpisane przez osobę, której powierzono prowadzenie ksiąg rachunkowych oraz kierownika jednostki gospodarczej. Przez kierownika jednostki (art. 3 ust. 1 pkt 6 uor) rozumie się członka zarządu lub innego organu zarządzającego, a jeżeli organ jest wieloosobowy – członków tego organu, z wyłączeniem pełnomocników ustanowionych przez jednostkę. W przypadku spółki jawnej i spółki cywilnej za kierownika jednostki uważa się wspólników prowadzących sprawy spółki, w przypadku spółki partnerskiej – wspólników prowadzących sprawy spółki albo zarząd, a w odniesieniu do spółki komandytowej i spółki komandytowo-akcyjnej – komplementariuszy prowadzących sprawy spółki. W przypadku osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą za kierownika jednostki uważa się tę osobę; do osób wykonujących wolne zawody przepis ten stosuje się odpowiednio. Za kierownika jednostki uważa się również likwidatora, a także syndyka lub zarządcę ustanowionego w postępowaniu restrukturyzacyjnym oraz zarządcę sukcesyjnego. Ewentualna odmowa podpisu wymaga pisemnego uzasadnienia dołączonego do sprawozdania).

Rok obrotowy za który sporządza się sprawozdanie to rok kalendarzowy lub inny okres trwający 12 kolejnych pełnych miesięcy kalendarzowych. Rok obrotowy lub jego zmiany określa statut lub umowa, na podstawie której utworzono jednostkę. W przypadku zmiany roku obrotowego pierwszy po zmianie rok obrotowy powinien być dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy tj. obejmować odpowiednią część roku obrotowego przed zmianą i 12 miesięcy nowego roku obrotowego (tj. po jego zmianie).

PRZYKŁAD

Okres obrotowy firmy X nie pokrywa się z rokiem kalendarzowym i trwa od 1. października do 30. września roku następnego. Do kiedy powinna sporządzić sprawozdanie finansowe?

Zgodnie z ustawą o rachunkowości – 3 miesiące po zakończeniu roku obrotowego (dzień bilansowy to 30. września), a więc do 31. grudnia.

PRZYKŁAD

Okres obrotowy firmy Y obejmował okres styczeń – grudzień. Zgromadzenie wspólników zdecydowało o zmianie okresu rachunkowego na lipiec – czerwiec. Pierwszy rok obrotowy po zmianie potrwa od stycznia roku T do czerwca roku T+1 czyli 18 miesięcy. Kolejny rok potrwa od lipca T+1 do czerwca T+2.

W części jednostek gospodarczych (spełniających te same warunki, co w przypadku sporządzania rachunku przepływów pieniężnych i zestawienie zmian w kapitale) sprawozdanie finansowe podlega jeszcze dodatkowo badaniu przez biegłego rewidenta (celem badania jest wyrażenie opinii wraz z raportem o tym, czy sprawozdanie finansowe jest zgodne z zastosowanymi zasadami rachunkowości oraz czy rzetelnie i jasno przedstawia sytuację majątkową i finansową, jak też wynik finansowy badanej jednostki) i ogłaszaniu w Dzienniku Urzędowym „Monitor Polski”.

Badanie biegłego rewidenta dodatkowo wzmacnia wiarygodność sprawozdania finansowego, gdyż polega ono na dodatkowej, profesjonalnej ocenie pod względem jego zgodności z przepisami rachunkowości oraz prawdziwości przedstawionych tam wielkości finansowych.

PRZYKŁAD

Firma osiągnęła w roku T (kurs PLN/EUR w roku T – 4,00) przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych w wysokości 21.000.000 zł, jej aktywa bilansowe wyniosły na koniec roku 10.500.000 zł, a średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło 55 osób.

Sprawozdanie firmy będzie więc podlegać w roku T+1 badaniu biegłego rewidenta

oraz musi dodatkowo zawierać zestawienie zmian w kapitale i rachunek przepływów pieniężnych, gdyż spełnione są wszystkie 3 warunki, pomimo że tylko 2 są wymagane (przychody w przeliczeniu wyniosły 5.250.000 euro, zaś aktywa 2.625.000 euro).

Sprawozdanie finansowe jednostki podlega zatwierdzeniu przez organ zatwierdzający (rozumie się przez to organ, który zgodnie z obowiązującymi jednostkę przepisami prawa, statutem, umową lub na mocy prawa własności jest uprawniony do zatwierdzania sprawozdania finansowego jednostki. W przypadku spółki osobowej, z wyjątkiem spółki komandytowo--akcyjnej, oraz spółki cywilnej przez organ zatwierdzający rozumie się jej wspólników – art. 3 ust. 1 pkt 7 uor), nie później niż 6 miesięcy od dnia bilansowego. Oznacza to również, że badanie przez biegłego audytora musi skończyć się do tego czasu, bo zatwierdzeniu może podlegać dopiero zaudytowane sprawozdanie.

Dodajmy jeszcze, że ustawowe terminy sporządzania sprawozdania finansowego, nie wykluczają sporządzania sprawozdań na dowolne inne terminy. Mogą one wynikać z wewnętrznych lub zewnętrznych potrzeb przedsiębiorstwa np. z konieczności przedstawiania kwartalnych sprawozdań do banku kredytującego jednostkę gospodarczą.

BILANS

A collage of financial and business-related items. At the top left, there are two spiral-bound notebooks, one with a green cover and one with a wooden cover. To their right is a green and white calculator. Below these items are several charts and graphs. A prominent 3D bar chart with blue bars is in the center. A magnifying glass is positioned over a line graph on the right side. At the bottom, there is a large area chart with blue and light blue regions, showing data trends over time. The word 'BILANS' is overlaid in large white letters across the center of the image.

Bilans to dokument, który przedstawia stany aktywów i pasywów, tj. z jednej strony majątku, a z drugiej – źródeł jego finansowania. Podstawowa zasada bilansu to równowaga między aktywami a pasywami. A zatem:

$$\text{AKTYWA} = \text{PASywa}$$

Bilans przedstawia stan poszczególnych pozycji finansowych na konkretny moment np. koniec roku obrotowego. Jest to o tyle istotne, że decyduje o pasywnym charakterze tego sprawozdania. Należy mieć zatem świadomość, że jedna operacja księgowa w dniu następnym po dniu, na którym sporządzono bilans, może zmienić jego obraz, ale oczywiście zawsze przy zachowaniu zasady równości obu stron bilansu.

BILANS (w formie skróconej)

Aktywa

A. Aktywa trwałe

- I. Wartości niematerialne i prawne
- II. Rzeczowe aktywa trwałe
- III. Należności długoterminowe
- IV. Inwestycje długoterminowe
- V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe (w tym m. in.: aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego)

B. Aktywa obrotowe

- I. Zapasy
- II. Należności krótkoterminowe (w tym m. in.: z tytułu dostaw i usług, z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych świadczeń)
- III. Inwestycje krótkoterminowe (w tym m. in.: udziały lub akcje, inne papiery wartościowe, udzielone pożyczki, środki pieniężne i inne aktywa pieniężne)
- IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe

C. Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)

D. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna)

Pasywa

A. Kapitał (fundusz) własny

- I. Kapitał (fundusz) podstawowy
- II. Kapitał (fundusz) zapasowy
- III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny
- IV. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe
- V. Zysk (strata) z lat ubiegłych
- VI. Zysk (strata) netto
- VII. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)

B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania

- I. Rezerwy na zobowiązania (w tym m. in.: rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego, rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne)
- II. Zobowiązania długoterminowe (w tym m. in.: kredyty i pożyczki, oraz zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych)
- III. Zobowiązania krótkoterminowe (w tym m. in.: z tytułu dostaw i usług, kredyty i pożyczki, z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych, zobowiązania wekslowe, z tytułu podatków, ceł, ubezpieczeń i innych świadczeń, z tytułu wynagrodzeń, fundusze specjalne)
- IV. Rozliczenia międzyokresowe (w tym m. in.: ujemna wartość firmy)

Dalej omówione zostaną w syntetyczny sposób poszczególne pozycje bilansu. Poznamy strukturę aktywów i pasywów oraz znaczenie kolejnych części tego sprawozdania.

A blurred industrial background featuring a large yellow robotic arm in the foreground and various factory equipment in the distance. The scene is lit with warm, industrial lights.

AKTYWA

Aktywa to najkrócej mówiąc, posiadany przez jednostkę gospodarczą majątek. Są to kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych (art. 3 ust. 1 pkt 13 uor). Korzyści, o których tu mowa wynikają np. z wykorzystania składników majątku w procesie wytwórczym, zużyciu ich w jego trakcie, oddania ich w najem, dzierżawę, uzyskiwania od nich dywidend, odsetek czy dokonywania za ich pomocą zakupów. Wszystkie te działania są wykonywane celem osiągnięcia efektu gospodarczego. Przykładowo majątek przedsiębiorstwa mogą stanowić: grunty, budynki, maszyny, środki transportu, zapasy surowców, papiery wartościowe czy też środki pieniężne.

Podstawowy podział aktywów to podział na aktywa trwałe i obrotowe. Klasyfikacja ta jest przeprowadzona według zasady: od najmniej do najbardziej płynnych składników majątku (wyznacznikiem płynności jest tutaj możliwość zamiany na gotówkę). Aktywa trwałe to zasadniczo majątek, który wykorzystywany jest w przedsiębiorstwie przez okres co najmniej jednego roku, a aktywa obrotowe – przez okres – do jednego roku (są wyjątki, o których powiemy w dalszej treści książki). Stąd właśnie pojawi się podział niektórych pozycji na długo- i krótkoterminowe – np. należności długoterminowe (w aktywach trwałych) i krótkoterminowe (w aktywach obrotowych).

AKTYWA OGÓŁEM:

A. AKTYWA TRWAŁE

B. AKTYWA OBROTOWE

AKTYWA TRWAŁE

Aktywa trwałe (inaczej majątek trwały) – to są te składniki majątku, których przewidywany okres wykorzystania gospodarczego jest dłuższy niż rok, i których nie wykorzystuje się w jednym cyklu produkcyjnym, lecz służą gospodarczemu wykorzystaniu w dłuższym okresie. Jednym słowem to najmniej płynne aktywa (lub wręcz niepłynne) – co znaczy, że ich ewentualna zamiana na gotówkę trwałaby najdłużej lub, w niektórych przypadkach, być może byłaby nawet niemożliwa.

WARTOŚCI NIEMATERIALNE I PRAWNE

Wartości niematerialne i prawne (art. 3 ust. 1 pkt 14 uor) stanowią wszelkie prawa majątkowe przeznaczone do wykorzystania gospodarczego (o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok). Są to prawa, a więc jest to majątek nie posiadający charakteru materialnego.

W szczególności mogą to być:

- autorskie prawa majątkowe,
- prawa pokrewne,
- licencje,
- koncesje,
- programy komputerowe,
- prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych,
- i know-how (czyli prawa do wykorzystania wiedzy w dziedzinie produkcji, organizacji czy technologii).

Do wartości niematerialnych i prawnych zaliczane są również koszty, na tyle długotrwałe, że ich jednorazowe rozliczenie w zbyt mocny sposób wpłynęłoby na wynik przedsiębiorstwa – koszty związane z pracami mającymi na celu unowocześnienie lub ulepszenie produktów i procesów technologicznych.

Wartość niematerialne i prawne wycenia się wg **ceny nabycia** (mówiąc prościej – po tyle ile zapłacono przy ich zakupie) lub **kosztu wytworzenia** (tyle ile wydano na ich wytworzenie).

Do wartości niematerialnych i prawnych wlicza się również pozycję o nazwie **wartość**

firmy. Jest to nadwyżka ceny nabycia określonej jednostki lub zorganizowanej jej części nad wartością rynkową poszczególnych składników majątkowych (netto, czyli aktywa pomniejszone o zobowiązania), przejętych od tej jednostki na skutek zakupu, przejęcia do odpłatnego korzystania albo wniesienia do spółki. Wyjaśnimy to na poniższym przykładzie.

PRZYKŁAD

W ramach prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego ABC nastąpiło przejęcie jego majątku do użytkowania przez spółkę ABC S.A., na zasadzie leasingu majątku od Skarbu Państwa. ABC S.A. zakupiło majątek za cenę 1.200.000 zł.

Wartość rynkowa poszczególnych składników firmy nabywanej wynosiła:

majątek trwały – 1.500.000 zł,

zapasy – 200.000 zł,

należności – 300.000 zł

zobowiązania – 1.000.000 zł.

Stąd wartość rynkowa majątku netto (co oznacza różnicę między aktywami a zobowiązaniami) wyniosła 1.000.000 zł ($1.500.000 + 200.000 + 300.000 - 1.000.000$).

Różnica między ceną nabycia a niższą wartością rynkową netto zakupionego majątku to 200.000 zł ($1.200.000 - 1.000.000$).

Oznacza to, że po dokonaniu transakcji ABC S.A. wprowadzi do swojego bilansu następujące pozycje

aktywa		pasywa	
majątek trwały	1.500.000 zł	zobowiązania	1.000.000 zł
należności	300.000 zł	zobowiązanie wobec	
zapasy	200.000 zł	Skarbu Państwa z tytułu	1.200.000 zł
		zakupu majątku	
wartość firmy	200.000 zł		
suma	2.200.000 zł	suma	2.200.000 zł

Przy okazji widać, że zachowana została zasada równości aktywów i pasywów, o której wcześniej wspomniano.

Jak widać w powyższym przykładzie, nabywca płaci więcej niż wynika to z rynkowej wyceny majątku. A zatem musi istnieć jakaś ukryta wartość, za którą dodatkowo płaci. Nadwyżka ceny nabycia nad wartością netto majątku jest właśnie rodzajem dodatkowej wartości firmy, oznaczającej jej renomę, markę, potencjał rynkowy, potencjał kadry lub sumę tych czynników.

ŚRODKI TRWAŁE

Środki trwałe (art. 3 ust. 1 pkt 15 uor) to rzeczowe aktywa trwałe, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki. W szczególności mogą stanowić je:

- nieruchomości (w tym grunty, prawo użytkowania wieczystego gruntu, budowle i budynki, a także będące odrębną własnością lokale, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego),
- maszyny, urządzenia,
- środki transportu,
- ulepszenia w obcych środkach trwałych,
- oraz inwentarz żywy.

Środki trwałe wycenia się, podobnie jak wartości niematerialne i prawne, według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia.

Specyficznym rodzajem rzeczowego majątku trwałego są **środki trwałe w budowie** (art. 3 ust. 1 pkt 16 uor) – to inaczej mówiąc środki trwałe w okresie ich budowy, montażu lub ulepszenia już istniejącego środka trwałego (zamiennie można je również nazywać inwestycjami rozpoczętymi). Środki trwałe w budowie stanowią tą część majątku trwałego, która w danym momencie nie uczestniczy w procesie wytwórczym. Po zakończeniu inwestycji (np. budowy) taki środek staje się typowym składnikiem wytwórczego majątku trwałego, uczestniczącym w toku produkcji. Wówczas pojawi się w pozycji „Środki trwałe”.

Wartości niematerialne i prawne oraz środki trwałe (poza gruntem, oprócz wyjątkowych przypadków np. gdy podlega eksploatacji odkrywkowej) w bilansie wykazuje się w **wartości netto** tj. po skorygowaniu ich o odpisy amortyzacyjne. Rzeczowy majątek trwały charakteryzuje bowiem to, że podlega on stopniowemu umorzeniu (czyli stałej utracie

wartości), co oznacza, że od poszczególnych jego składników (z pewnymi wyjątkami np. grunty, środki w budowie) naliczana jest **amortyzacja**, która przedstawia wielkość tego zużycia. Amortyzacja jest kosztem (występującym w rachunku zysków i strat o którym powiemy szczegółowo w dalszej części książki) i stanowi odpis wartości majątku, który musi być dokonywany w stosunku do zużycia fizycznego lub moralnego środka trwałego. Ustawa o rachunkowości zawiera ogólne wytyczne dotyczące wielkości stosowanych odpisów – poza tym, że określa przybliżone wielkości stawek amortyzacyjnych, nakazuje, aby przy ich ustaleniu pod uwagę wziąć:

- liczbę zmian, na których pracuje środek trwały,
- tempo postępu techniczno-ekonomicznego,
- wydajność środka trwałego mierzona liczbą godzin jego pracy lub liczbą wytworzonych produktów albo innym właściwym miernikiem,
- prawne lub inne ograniczenia czasu używania środka trwałego,
- przewidywaną przy likwidacji cenę sprzedaży netto istotnej pozostałości środka trwałego.

Zużycie fizyczne to oczywiście zużycie materialne, gdy np. części maszyny ulegają zużyciu lub zniszczeniu w trakcie ich eksploatacji. Zaś zużycie moralne występuje w sytuacji, gdy na rynku pojawia się nowocześniejsza maszyna – wydajniejsza od starej, w związku z czym stara maszyna w sposób pośredni traci swoją wartość (lub jej część).

Amortyzacja, mimo że jest kosztem nie jest wydatkiem (w przeciwieństwie do innych kosztów, nie wiąże się z wydatkowaniem pieniędzy, bo jest tylko księgowym odpisem majątku) i staje się rodzajem nadwyżki pieniężnej pozostającej do dyspozycji przedsiębiorstwa, ale która z definicji nie powinna być wydatkowana na dowolny cel. Cel dokonywania odpisów amortyzacyjnych jest bowiem ściśle określony. Ponieważ środki trwałe zużywają się (a wielkość amortyzacji odzwierciedla, przynajmniej w przybliżeniu, kwotową wartość tego zużycia), to aby potencjał majątkowy jednostki gospodarczej nie zmniejszał się, potrzebne są nakłady inwestycyjne (np. w formie zakupu nowych środków trwałych, lub też modernizacji już istniejących) w wysokości co najmniej równej wielkości zużycia.

I właśnie nadwyżka tworzona z odpisów amortyzacyjnych ma służyć poniesieniu tych nakładów. Zatem, przedsiębiorstwo, dokonując amortyzacji majątku uzyskuje środki na odtworzenie starzejących się środków trwałych.

Oczywiście jednostka gospodarcza nie ma obowiązku ponoszenia nakładów inwestycyjnych na odtworzenie majątku trwałego w wysokości dokonanych odpisów amortyzacyjnych, jednakże brak takowych będzie obniżał jakość majątku, a w konsekwencji zdolności produkcyjne, jakość wyrobów, a w dalszym rezultacie – prowadził być może do utraty rynku odbiorców. O tym jaka jest polityka firmy w tym względzie decydują jej zarządzający, ale muszą oni brać pod uwagę to, że brak nakładów na inwestycje jest polityką krótkowzroczną (być może na początku pozwoli to zaspokoić inne cele np. wypłatę zysku przez właścicieli, ale na dłuższą metę, prawie na pewno osłabi pozycję rynkową przedsiębiorstwa). O tym jak sprawdzić jakie są relacje między amortyzacją a nakładami na inwestycje powiemy przy okazji analizy rachunku przepływów pieniężnych.

O wartość sumy dotychczasowej amortyzacji (czyli wartość umorzenia) pomniejsza się **wartość początkową środka trwałego, zwaną wartością brutto**. A wobec tego wartość środka trwałego w bilansie to wartość początkowa pomniejszona o dotychczasową amortyzację, czyli w efekcie **wartość netto**.

PRZYKŁAD

Maszynę stanowiącą środek trwały zakupiono (np. za własne środki) i wprowadzono do majątku w czerwcu roku T w cenie nabycia 600.000 zł. Od lipca rozpoczęto jego amortyzację (roczna stawka amortyzacyjna wynosi 10%, przyjęto liniową metodę amortyzacji tj. stałą w całym okresie). Roczna amortyzacja maszyny wynosi 60.000 zł (10% od 600.000 zł). Wg stanu na koniec roku T umorzenie maszyny (czyli suma amortyzacji) wynosiło 30.000 zł ($600.000 \cdot 10\% \cdot 0,5$ roku).

Amortyzacja jest wykazywana w rachunku zysków i strat, o którym dopiero powiemy w dalszej części książki, a teraz jedynie zaznaczmy, że amortyzacja jest kosztem – czyli wpływa ze znakiem ujemnym na wynik finansowy przedsiębiorstwa. Z kolei wynik finansowy netto jest częścią kapitałów własnych w pasywach bilansu.

w rachunku zysków i strat (od lipca do grudnia):

koszty operacyjne = amortyzacja	-30.000 zł
wynik finansowy	-30.000 zł*

* przy założeniu braku innych operacji

w bilansie – stan na koniec roku T:

aktywa		pasywa	
środki trwałe	570.000 zł*	kapitał zakładowy	600.000 zł
		wynik netto	-30.000 zł
suma	570.000 zł	suma	570.000 zł

* = środki trwałe brutto (wartość początkowa) minus dotychczasowa amortyzacja = 600.000 zł – 30.000 zł

PRZYKŁAD

Firma posiada następujące środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne:

- nieruchomość gruntową (będącą własnością firmy), o wartości początkowej 900.000 zł,
- nieruchomość gruntowa w wieczystym użytkowaniu, o wartości początkowej 100.000 zł (dotychczasowe umorzenie prawa wieczystego użytkowania 10.000 zł)
- budynek biurowy (znajdujący się na tej nieruchomości gruntowej) o wartości początkowej 2.000.000 zł (dotychczasowe umorzenie, czyli dotychczasowa amortyzacja, wynosi 300.000 zł),
- budynek magazynowo-produkcyjny (znajdujący się na tej nieruchomości gruntowej) o wartości początkowej 4.000.000 zł (umorzenie 400.000 zł),
- maszynę produkcyjną MP1 o wartości początkowej 1.500.000 zł (umorzenie 600.000 zł),
- maszynę produkcyjną MP2 o wartości początkowej 1.900.000 zł (umorzenie 740.000 zł),
- samochód dostawczy o wartości początkowej 500.000 zł (umorzenie 300.000 zł),
- licencję na 10 lat na prowadzenie produkcji o wartości początkowej 3.000.000 zł (umorzenie 1.200.000 zł).

Wartość netto majątku (czyli wartość, w której będzie wykazany w bilansie) wynosi:

- nieruchomość gruntowa (będąca własnością firmy) – 900.000 zł (grunt taki nie podlega amortyzacji),
- nieruchomość gruntowa w wieczystym użytkowaniu – 90.000 zł tj. 100.000 minus 10.000 zł (jest de facto wartość wieczystego użytkowania nieruchomości),
- budynek biurowy – 1.700.000 zł tj. 2.000.000 minus 300.000 zł,
- budynek magazynowo-produkcyjny – 3.600.000 zł,
- maszyna produkcyjna MP1 – 900.000 zł,
- maszyna produkcyjna MP2 – 1.160.000 zł,
- samochód dostawczy – 200.000 zł,
- licencja – 1.800.000 zł.

Suma wartości brutto (początkowej) wynosi 13.900.000 zł, zaś umorzenia 3.550.000 zł. Można powiedzieć, że majątek firmy jest w 25,5% umorzony ($3.550.000/13.900.000$).

NALEŻNOŚCI

Zanim w ogóle dokonamy podziału na należności długo- i krótkoterminowe powinniśmy krótko scharakteryzować co to takiego są w ogóle należności. **Należności** to inaczej mówiąc środki przynależne jednostce od jej kontrahentów (tj. należności handlowe za sprzedane wyroby i usługi), budżetu państwa, czasem np. pracowników (z tytułu udzielonych im zaliczek czy pożyczek). Należności wykazywane są w kwocie do zapłaty, a więc w przypadku kwot należnych od kontrahentów na podstawie wystawionej faktury VAT łącznie z podatkiem VAT.

Jak powstaje należność przedstawimy na poniższym przykładzie. Gdy firma sprzedaje swój produkt, dokonuje jego wydania nabywcy i wystawia fakturę. W momencie wystawienia faktury powstaje przychód ze sprzedaży (w rachunku zysków i strat, o czym jeszcze powiemy w dalszej części książki), a jeśli zapłata nie następuje natychmiast,

równolegle powstaje w należność (czyli odroczone w czasie płatność z tytułu dokonanej sprzedaży). W gospodarce wolnorynkowej codzienną praktyką jest sprzedaż przy zastosowaniu wydłużonych terminów płatności. Stąd należności z tytułu dostaw i usług to inaczej mówiąc ta część sprzedaży firmy, która nie została jeszcze opłaconą, czyli jest należna do zapłaty terminie przyszłym.

PRZYKŁAD

Jednostka gospodarcza dokonała sprzedaży swoich wyrobów kontrahentowi na łączną kwotę 1.230 zł brutto (czyli 1.000 zł netto + 230 zł podatku VAT) i wystawiła na taką kwotę fakturę. Kontrahent ma dokonać zapłaty w przeciągu 30 dni.

Przychód z tytułu sprzedaży jest wykazywany w rachunku zysków i strat (w kwocie należnej firmie, czyli netto – w naszym przypadku 1.000 zł) – o którym powiemy w dalszej części książki – i wpływa ze znakiem dodatnim na wynik finansowy przedsiębiorstwa. Z kolei wynik finansowy netto jest równocześnie częścią kapitałów własnych w pasywach bilansu.

W rachunku zysków i strat:

przychód ze sprzedaży netto	1.000 zł
wynik netto*	1.000 zł

* przy założeniu, że jest to jedyna operacja w firmie, wynik netto będzie równy przychodom (gdyż zakładamy brak kosztów)

W bilansie:

aktywa		pasywa	
należności	1.230 zł	wynik netto	1.000 zł
		zobowiązanie z tyt. podatku VAT	230 zł*
suma	1.230 zł	suma	1.230 zł

* kwota 230 zł stanowi podatek VAT za dany miesiąc i będzie odprowadzona w następnym miesiącu do urzędu skarbowego

Należności odzwierciedlają więc tą część sprzedaży, która nie została jeszcze zapłaconą i jest **należna** do zapłaty w przyszłości.

Przy tej okazji należy zaznaczyć, że niektóre pozycje bilansowe (takie jak należności, inwestycje, zobowiązania) polegają podziałowi na trzy grupy w zależności jakich kontrahentów dotyczą. Mogą to być jednostki powiązane z danym przedsiębiorstwem, pozostałe jednostki, w których przedsiębiorstwo posiada zaangażowanie w ich kapitale oraz wszystkie pozostałe jednostki gospodarcze (czyli w żaden sposób nie powiązane z przedsiębiorstwem).

Podział w zależności od rodzaju jednostek jest następujący:

Jednostki powiązane	Gdy przedsiębiorstwo sporządzające bilans wchodzi w skład grupy kapitałowej z innymi jednostkami gospodarczymi; grupa kapitałowa to grupa firm z których jedna ma charakter jednostki dominującej a reszta – jednostek zależnych
Pozostałe jednostki, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	Gdy jednostka gospodarcza sporządzająca bilans ma udział w kapitale podstawowym innej jednostki, mający charakter trwałego powiązania
Jednostki pozostałe	Wszystkie inne, w szczególności, gdy brak jakichkolwiek powiązań między tymi jednostkami gospodarczymi

Należności w bilansie są dodatkowo podzielone na część długoterminową (w aktywach trwałych) i krótkoterminową (w aktywach obrotowych).

Należności długoterminowe (stanowiące część aktywów trwałych) to wszystkie należności z terminem wymagalności powyżej 12 miesięcy (stąd nazwa długoterminowe), poza należnościami z tytułu dostaw i usług (które w całości należy zaliczyć do krótkoterminowych, bez względu na termin zapłaty co wynika z wymogu ustawy o rachunkowości). Mogą to być również kwoty umowne zatrzymane przez kontrahentów z tytułu gwarancji właściwego wykonania robót (w przypadku długoletnich

kontraktów), kwoty należności z tytułu leasingu finansowego (u leasingodawców) i należności od jednostek, z którymi zawarte jest postępowanie układowe na spłatę wierzytelności.

Przy okazji należności omówione zostaną od razu należności krótkoterminowe. Należy jednak pamiętać, że są one częścią majątku obrotowego, o którym mowa będzie w dalszej części książki.

NALEŻNOŚCI KRÓTKOTERMINOWE

Należności krótkoterminowe to wszystkie należności z tytułu dostaw i usług, bez względu na okres wymagalności, oraz wszystkie należności z innych tytułów wymagalne w przeciągu najbliższych 12 miesięcy np. z tytułu podatków (np. nadwyżka VAT-u naliczonego nad należnym) czy ubezpieczeń społecznych.

Przy okazji należności długoterminowych przedstawiono przykład powstawania należności, ale w tym miejscu dla lepszego utrwalenia zagadnienia przedstawimy kolejny przykład dot. należności z tytułu dostaw i usług.

PRZYKŁAD

Spółka dokonała sprzedaży produktów nabywcy na kwotę 100.000 zł netto (w tym przypadku dla uproszczenia przyjmujemy, że sprzedaż podlega podatkowi VAT wg stawki 0% czyli podatek VAT należny nie wystąpi). Wystawiła na taką kwotę fakturę. Połowę ceny kontrahent zapłacił gotówką, a resztę zapłaci w przeciągu 30 dni.

Jak już wspomniano, przychód ze sprzedaży jest wykazywany w rachunku zysków i strat (wpływa ze znakiem dodatnim na ostateczny wynik finansowy przedsiębiorstwa). Z kolei wynik finansowy jest wykazywany równocześnie w kapitałach własnych w pasywach bilansu.

W rachunku zysków i strat:

przychód ze sprzedaży netto	100.000 zł
wynik netto*	100.000 zł

* przy założeniu, że jest to jedyna operacja w firmie, wynik netto będzie równy przychodom (gdyż zakładamy brak kosztów)

W bilansie:

aktywa		pasywa	
należności	50.000 zł	wynik netto	100.000 zł
środki pieniężne	50.000 zł		
suma	100.000 zł	suma	100.000 zł

Należności odzwierciedlają więc tą część sprzedaży, która nie została jeszcze zapłacona i jest **należna** do zapłaty w przyszłości.

Założmy teraz, że w ciągu 30 dni kontrahent zapłacił resztę ceny za towar i w efekcie w bilansie nastąpi poniższa sytuacja.

aktywa		pasywa	
należności	0 zł*	wynik netto	100.000 zł
środki pieniężne	100.000 zł		
suma	100.000 zł	suma	100.000 zł

* $50.000 - 50.000 = 0$ (spłata należności spowodowała, że w bilansie jej wartość spadła do 0, a w zamian za to pojawiła się gotówka)

Należności również występują w bilansie w **wartości netto**, a oznacza to, że ich **wartość jest skorygowana o tzw. odpisy aktualizujące** (dokonuje się ich w ciężar kosztów – pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych w rachunku zysków i strat, w zależności jakiego rodzaju należności dotyczy odpis). Jest to związane z dostosowaniem kwoty należności do jej rzeczywistej wartości (czyli do wartości, która jest realna do odzyskania). Aktualizacja wartości jest bowiem związana z przestrzeganiem zasady ostrożności (która wymaga m.in. aby wartość składników aktywów była odpowiednio korygowana o zmniejszenia wynikające z utraty ich wartości użytkowej lub handlowej). Taki obowiązek powstaje przykładowo w sytuacji, gdy istnieje zagrożenie, że jakaś należność może nie być w pełni lub częściowo zapłacona. W szczególności dzieje się tak wówczas, gdy minął termin wymagalności należności, gdy sytuacja dłużnika budzi obawy co do możliwości spłaty przez niego wierzytelności (tym

bardziej, gdy został postawiony w stan upadłości lub likwidacji), lub gdy wierzytelności są kwestionowane przez dłużnika.

PRZYKŁAD

W dniu 31.08.XX jednostka A dokonała sprzedaży towarów swojemu odbiorcy XYZ sp. z o.o. na kwotę 100.000 zł (bez VAT), z terminem płatności 30.09.XX r.

A zatem:

w rachunku zysków i strat:

przychody ze sprzedaży	100.000 zł
------------------------	------------

w bilansie – stan na 31.08.XX r.:

aktywa				pasywa	
należności netto	=	należności	100.000 zł	wynik netto	100.000 zł
brutto					
suma			100.000 zł	suma	100.000 zł

Pomimo upomnień, XYZ na dzień 31.10.XX r. w dalszym ciągu nie uregulował swojej wierzytelności. Firma A postanowiła dokonać odpisu aktualizacyjnego na część należności (w związku z ryzykiem jej nieodzyskania) w wysokości 20% tj. 20.000 zł (wysokość rezerwy jest uzależniona od przyjętej w firmie polityki rachunkowości; w tym przypadku przyjęte jest, że gdy spóźnienie w spłacie wynosi od 30 do 90 dni odpis wynosi właśnie 20%, powyżej 90 do 180 dni – 50%, powyżej 180 dni – 100%), co zostało dokonane w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych. Odpisów dokonuje się w rachunku zysków i strat, który będzie dopiero tematem w dalszej części książki, a teraz jedynie zobaczmy jakie ma to przełożenie na wartości należności i cały wygląd bilansu po tej operacji.

A zatem:

w rachunku zysków i strat (narastająco):

przychody ze sprzedaży	100.000 zł
pozostałe koszty operacyjne (odpisy aktualizujące należność)	-20.000 zł
wynik netto	80.000 zł

w bilansie – stan na 31.10.XXr.:

aktywa		pasywa	
należności netto	80.000 zł*	wynik netto	80.000 zł
suma	80.000 zł	suma	80.000 zł

* = należności brutto – odpis aktualizujący = 100.000 zł – 20.000 zł

Na dzień 31.12.XX r., gdy w dalszym ciągu nie doszło do spłaty należności, firma dokonała dodatkowego odpisu (do wysokości 50%) w kwocie 30.000 zł.

w rachunku zysków i strat (narastająco):

przychody ze sprzedaży	100.000 zł
pozostałe koszty operacyjne (odpisy aktualizujące należność)	-50.000 zł
wynik netto	50.000 zł

w bilansie – stan na 31.12.XX r.:

aktywa		pasywa	
należności netto	50.000 zł*	wynik netto	50.000 zł
suma	50.000 zł	suma	50.000 zł

* = należności brutto – odpis aktualizujący = 100.000 zł – 50.000 zł

A zatem, jak widać, odpis aktualizacyjny koryguje kwotę należności w odpowiedni sposób do przewidywanej utraty jej wartości (równocześnie odpowiednio korygując księgowy wynik przedsiębiorstwa).

Przy okazji należności, trzeba zwrócić uwagę, że w sprawozdaniach finansowych istnieje podział niektórych pozycji finansowych związanych z operacjami wobec jednostek powiązanych i pozostałych (dotyczy to pozycji należności, zobowiązań, a także niektórych przychodów i kosztów). Dzięki wprowadzeniu tego podziału, możliwe jest bardziej klarowne przedstawienie jaka część działalności wynika z rozliczeń między powiązanymi jednostkami i jak te powiązania wpływają na efekt gospodarczy. Za

powiązane jednostki rozumie się stan, gdy jedna jednostka ma zdolność do kierowania polityką finansową czy operacyjną drugiej jednostki. W szczególności może to mieć miejsce, gdy jednostka pierwsza ma większość ogólnej liczby głosów w organie stanowiącym drugiej jednostki (np. na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy, lub w zarządzie).

Wspomniany podział ma w rezultacie dać lepszy obraz firmy poprzez określenie czy istnieją znaczne powiązania gospodarcze z innymi jednostkami tej samej grupy kapitałowej, i jaka jest pozycja firmy na tle tej grupy (jaką część operacji stanowią operacje w ramach powiązanych jednostek, i czy wpływa to na fakt, że firma stanowi ośrodek tworzenia kosztów lub też generowania dochodu w grupie).

W przypadku przedsiębiorstw osób fizycznych, lub spółek tych osób np. jawnych pozycja **pozostałe należności** nie rzadko zawiera kwoty pobranych przez właścicieli zaliczek (czyli jest to rodzaj wypłaconych z firmy pieniędzy). Tam również można znaleźć kwoty zaliczek udzielanych pracownikom czy innych rozliczeń z nimi.

INWESTYCJE DŁUGOTERMINOWE

Kolejna pozycja aktywów trwałych to **inwestycje długoterminowe**. Według brzmienia ustawy o rachunkowości (art. 3 ust. 1 pkt 17 uor) rozumie się przez to aktywa nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych wynikających z przyrostu wartości tych aktywów, uzyskania z nich przychodów w formie odsetek, dywidend (udziałów w zyskach) lub innych pożytków, w tym również z transakcji handlowej, a w szczególności aktywa finansowe (akcje, obligacje itp.). oraz te nieruchomości i wartości niematerialne i prawne, które nie są użytkowane przez jednostkę, lecz zostały nabyte w celu osiągnięcia tych korzyści. W poprzednio obowiązujących układach sprawozdań pozycje te znajdowały się w finansowym majątku trwałym, albo też stanowiły rzeczowy majątek trwały, gdyż brakowało podziału na aktywa wykorzystywane gospodarczo, oraz te z których będziemy chcieli osiągnąć korzyści z tytułu przyrostu ich wartości.

Tak więc w pozycji „Inwestycje” znajdujemy wartość posiadanych przez firmę akcji, udziałów, obligacji i innych papierów wartościowych, a także nieruchomości i innego majątku, z którego firma pozyskuje korzyści majątkowe.

Oznacza to, że wymagany jest podział części majątku na ten wykorzystywany w sposób

typowo gospodarczy (w procesie produkcyjnym) i ten, który np. przeznaczony jest do odsprzedaży. Np. nieruchomość, na terenie której firma prowadzi działalność wytwórczą będzie znajdować się w pozycji "środki trwałe", zaś nieruchomość przeznaczona do odsprzedaży (celem zarobienia na różnicy między ceną nabycia a sprzedaży) – w pozycji "inwestycje".

PRZYKŁAD

Firma produkcyjna ABC dokonała zakupu udziałów o wartości 700.000 zł w firmie XYZ, które traktuje jako inwestycję długoterminową, oraz zakupu budynku (za kwotę 2 mln zł), w którym wynajmowane są powierzchnie biurowe (stanowi więc inny rodzaj działalności niż główna działalność produkcyjna i dlatego należy to potraktować jako inwestycję)

Bilans przed zakupem

aktywa		pasywa	
środki pieniężne	3.000.000 zł	kapitał własny	3.000.000 zł
suma	3.000.000 zł	suma	3.000.000 zł

Bilans po zakupie

aktywa		pasywa	
inwestycje długoterminowe:	2.700.000 zł	kapitał własny	3.000.000 zł
- <i>udziały</i>	700.000 zł		
- <i>nieruchomości</i>	2.000.000 zł		
środki pieniężne	300.000 zł		
suma	3.000.000 zł	suma	3.000.000 zł

Oznacza to, że wymagany jest podział części majątku na ten wykorzystywany w sposób typowo gospodarczy (w procesie produkcyjnym) i ten, który np. przeznaczony jest do odsprzedaży. Np. nieruchomość, na terenie której firma prowadzi działalność wytwórczą będzie znajdować się w pozycji "środki trwałe", zaś nieruchomość przeznaczona do odsprzedaży (celem zarobienia na różnicy między ceną nabycia a

sprzedaży) – w pozycji "inwestycje".

Przy okazji inwestycji (dotyczy to także krótkoterminowych) należy również pamiętać, że mogą one podlegać odpisom aktualizującym na skutek trwałej utraty ich wartości (np. spadek wartości rynkowej akcji) – w tym przypadku jednak odpis aktualizujący jest odnoszony w rachunku zysków i strat na koszty finansowe (z kolei przychód z tytułu wzrostu ich wartości – na przychody finansowe).

DŁUGOTERMINOWE ROZLICZENIA MIĘDZYOKRESOWE (W AKTYWACH)

Następna pozycja bilansu to **rozliczenia międzyokresowe**.

Długoterminowe oczywiście dotyczą wszystkich rozliczeń powyżej 12 miesięcy. W aktywach (w pasywach też ta pozycja występuje, więc należy rozróżniać rozliczenia międzyokresowe w aktywach i pasywach) ta wielkość finansowa obejmuje koszty dotyczące przyszłych okresów a stanowiące wydatki bieżącego okresu. Generalnie ma to służyć zapewnieniu **zasady** rachunkowości polegającej na **współmierności przychodów i kosztów**. W rachunkowości istnieją bowiem koszty, których nie można jednorazowo zaliczyć do konkretnego jednego okresu, ponieważ dotyczą przyszłego okresu obrachunkowego. Mogą to być np. opłacone z góry (za przyszły okres) czynsz, prenumerata lub ubezpieczenie majątku. Mimo, że np. prenumeratę na cały rok opłacamy jednorazowo z góry (ponosimy jednorazowy wydatek), to nie możemy jej zaksięgować w rachunku zysków i strat w tym właśnie momencie zapłaty, lecz musimy równomiernie, w sposób adekwatny, odnieść ją w koszty kolejnych miesięcy roku. Do momentu pełnego rozksięgowania jest ona traktowana jako kwota w pozycji "rozliczenie międzyokresowe kosztu". Poniższy przykład bardziej odnosi się do krótkoterminowych rozliczeń, gdyż dotyczy okresu do 12 m-cy, ale jest adekwatny do wszelkich rozliczeń międzyokresowych bez względu na czas ich trwania.

PRZYKŁAD

Firma w styczniu opłaciła z góry całoroczny czynsz w wysokości 120.000 zł. Aby zachować współmierność kosztów, wydatek ten musi rozliczyć równomiernie w kolejnych miesiącach roku (czyli po 10.000 zł). Nie można całą kwotą obciążyć wyłącznie kosztów stycznia. Zatem księguje koszt w pozycji „Rozliczenia

międzyokresowe” (krótkoterminowe, bo do rozliczenia w przeciągu najbliższego roku) w kwocie 120.000 zł, a następnie co miesiąc odnosi odpowiednią część do rachunku wyników w koszty działalności (w tym przypadku „koszty usług obcych”) po 10.000 zł miesięcznie (patrz tablica poniżej). Wskutek tego cały wydatek zostanie rozliczony przez rok, w częściach przynależnych do właściwych okresów (gdyż, mimo że wydatek poniesiony został styczniu, dotyczy w równym stopniu wszystkich miesięcy).

Miesiąc	Kwota odnoszona w koszty (czyli powiększająca koszty wykazane w rachunku zysków i strat)	Stan bilansowej pozycji „Rozliczenia międzyokresowe” po operacji księgowej
styczeń	-	120.000 zł
styczeń	10.000 zł	110.000 zł
luty	10.000 zł	100.000 zł
marzec	10.000 zł	90.000 zł
...		
...		
październik	10.000 zł	20.000 zł
listopad	10.000 zł	10.000 zł
grudzień	10.000 zł	0 zł

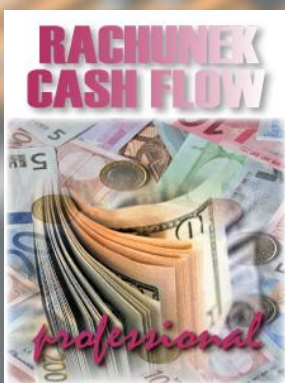
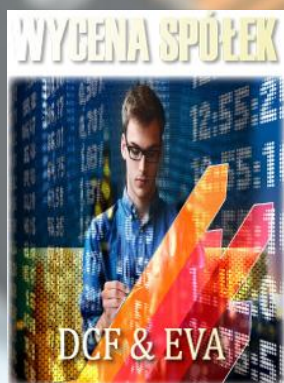
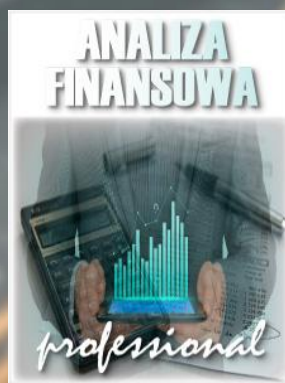
Kosztami znajdującymi się w rozliczeniach międzyokresowych (w aktywach) są również koszty, których jednorazowe zaksięgowanie spowodowałoby zniekształcenie wyników firmy – np. koszty trwających prac rozwojowych, przygotowania nowej produkcji, większych remontów, różnice między kwotą zobowiązania z tytułu wyemitowanych przez jednostkę obligacji (weksli) a niższą kwotą otrzymanych z tego tytułu środków.

Do rozliczeń międzyokresowych kosztów zalicza się również pozycję **aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego**. Powstanie tej pozycji bilansu wymaga jednak dodatkowych, szerszych wyjaśnień.

Otóż, nie wszystkie przychody uzyskiwane przez przedsiębiorstwo stanowią przychód do opodatkowania i nie wszystkie koszty są kosztem uznanym z punktu widzenia przepisów podatkowych (polska księgowość charakteryzuje się tym, że przepisy wynikające z ustawy o rachunkowości nie w pełni pokrywają się z przepisami prawa podatkowego, stąd nie rzadko przedsiębiorstwa zmuszone są prowadzić odrębną rachunkowość księgową i podatkową i stąd wynikające różnice np. między wynikiem księgowym z rachunku zysków i strat {wynikiem brutto} a wynikiem podatkowym {podstawą do opodatkowania}). To z kolei powoduje, że może zaistnieć sytuacja, gdy wynik brutto (księgowy) jest w danym roku niższy od podstawy do opodatkowania.

Wówczas wymagane jest utworzenie wspomnianych aktywów (wówczas, gdy mamy sytuację odwrotną tj. wynik księgowy jest wyższy od podstawy do opodatkowania, następuje powstanie **rezerwy z tytułu podatku odroczonego**), przy czym ma to miejsce wówczas, gdy rozbieżność między wynikiem brutto a podstawą do opodatkowania jest spowodowana **przejściowymi** (a więc nie trwałymi, bo również takie mogą mieć miejsce) **różnicami** w kwalifikowaniu przychodów i kosztów. Pojęcie „przejściowe” oznacza, że różnice te prędzej czy później wyrównują się w czasie (czyli np. koszt księgowy nie stanowiący obecnie kosztu podatkowego, w następnym okresie stanie się właśnie kosztem podatkowym). Firma zatem oczekuje, że w przyszłości nastąpi zwrot nadpłaty podatku z bieżącego okresu, właśnie na skutek tego, że przejściowe różnice wyrównają się w czasie, i w kolejnym okresie to wynik brutto będzie wyższy od podstawy do opodatkowania.

Więcej o finansach przedsiębiorstw – ebooki i
aplikacje finansowe – znajdziecie na
stronach e-BizCom:

www.e-bizcom.net

Wszelkie prawa autorskie i wydawnicze zastrzeżone.

Kopiowanie czy rozpowszechnianie całości lub fragmentów niniejszej książki jest zabronione. Możliwe jest tylko cytowanie fragmentów publikacji z podaniem ich źródła.

Copyrights by e-BizCom & Paweł Pabianiak

aplikacje finansowe dla profesjonalistów

www.e-bizcom.net

serwis o finansach przedsiębiorstw:

www.analizafinansowa.org

ISBN 978-83-65215-07-9